

ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา
The efficiency of teaching and learning of the monks
teaching morality of primary schools under the
Songkhla Education Service Area office

พิเชฐ มีทิพย์ (Pichet Meethip)¹

ศัจฉนันท์ แก้ววงศ์ศรี (Sajanun Kheowwongsri)²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลาตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน 2) เปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษาจำแนกตามสถานภาพของพระสอนศีลธรรม 3) รวบรวมข้อเสนอแนะประสิทธิภาพ

¹นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ E-mail: Pichet548@gmail.com

²อาจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ E-mail: Sajanun@hu.ac.th

¹Phramaha., Master of Education, Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University

²Dr., Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University

(Received : April 17, 2020; Revised : June 18, 2020; Accepted : June 23, 2020)

การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 107 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบความแตกต่างของค่าที (t-test) และทดสอบ ค่าเอฟ (F-test) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอน ศีลธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านสื่อ การเรียนการสอน 2) สถานภาพของพระสอนศีลธรรมที่มีอายุ พรรษา และระดับ การศึกษา มีประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ข้อเสนอแนะการพัฒนา พบว่า พระสอนศีลธรรม ควรให้ครูและนักเรียนเข้าใจโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อจะได้เข้าใจจุดมุ่งหมาย เดียวกัน โดยเน้นการสอนให้รู้แจ้งเห็นจริง พิสูจน์ได้ ปฏิบัติได้ทุกเวลาทำได้ทุกสถานที่ เน้นการใช้จริง ในชีวิตประจำวันเกิดสังขารในชีวิต สามารถจัดกิจกรรมการเรียน การสอนบูรณาการกับกลุ่มสาระอื่น ๆ ด้วย และควรใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย เช่น ข้อสอบ ปฏิบัติจริง ควรมีกิจกรรมในชั้นเรียน โดยวัดผลทุกหน่วยการเรียนรู้ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพ, การจัดการเรียนการสอน, พระสอนศีลธรรม

Abstract

The study aims to 1) examine learning management efficiency of the monks teaching morality in primary schools affiliated with Songkhla Primary Educational Service Area Office according to executive's opinion 2) examine and compare efficiency of the monks teaching based on status of the teacher monk 3) collect suggestions on

efficiency of learning management. The sample group consists of 107 school executives. Data collection is done by using questionnaire. Statistics used in data analysis is frequency, percentage, average, and standard deviation. ANOVA test is done to test F-value

It is found that 1) overall efficiency of learning management is high, and by category the curriculum has the highest average rating, while the lowest rating belongs to learning media 2) Status of the teacher monk such as age, duration of monkhood, education level, affect learning efficiency with statistical significance of .05 3) Suggestions state that the teacher and student should have understanding about the curriculum so teaching can give real, practical knowledge that could be used in everyday life, leading to enlightenment and integration with other departments. Also, assessment methods should be varied like practical examination. There should also be in-class activities that evaluate all teaching units for further improvement.

Keywords : Efficiency, Teaching management, Ethics teacher monk

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพที่ระบุนว่า การส่งเสริมให้วัยรุ่นไทยเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง รักษาดีในทางที่ถูก มีคุณธรรมเอื้ออาทรต่อผู้อื่นรวมทั้งส่งเสริมให้มีการนำศีลธรรมและคุณธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต และจะเห็นได้ว่าการพัฒนาคนเป็นเรื่องสำคัญของประเทศชาติที่จะสร้างเสริมให้คนไทยเป็นคนมีร่างกายและจิตใจที่มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะเป็นบุคลากรในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต แต่ปัญหาที่พบในสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันกลับพบว่าปัญหาสังคมไทยควบคู่ไปกับปัญหาเยาวชนได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา ล้วนแต่เป็นปัญหาที่รุนแรงอย่างไม่น่าเชื่อ

แต่สาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อมและเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารไร้พรมแดนในแนวทางโลกาภิวัตน์ ซึ่งต่างมุ่งเน้นการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ ทำให้คนมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น แต่เกิดปัญหาด้านพฤติกรรม คือ การหย่อนในศีลธรรม จริยธรรม ปัญหาสังคมหลายด้านยังรุมล้อมคุกคามเด็กเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ให้หลงผิดและพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเดิม ขาดระเบียบวินัยส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่อิงตามโครงสร้างของสังคมไทยหายไป พร้อมกับการล่มสลายของสถาบันครอบครัว ซึ่งทำให้ภูมิคุ้มกันของเด็กเยาวชน นักเรียน นักศึกษาที่จะต้านทานกับสภาพปัญหาแวดล้อมต้องขาดความมั่นคง จนเกิดปัญหาต่าง ๆ ของสังคมตามมา เช่น ปัญหาการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียน นักศึกษา ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด การประพฤติดนไม่เหมาะสมในเวลาเรียน ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนและปัญหาอาชญากรรม จากสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนักศึกษา (กรมการศาสนา, 2549, น. 4-7)

กรมการศาสนา จึงได้ดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เข้าไปเป็นพระอาจารย์ผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหมวดสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จึงได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน โดยได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และภาคคณะสงฆ์ทั้ง 18 ภาค โดยมีเจตจำนงร่วมมือกันในการจัดให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้คุณธรรมเข้าใจหลักพุทธธรรมที่ถูกต้อง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้เรียนห่างไกลอบายมุข สิ่งเสพติด สิ่งผิดกฎหมาย อันมีผลต่อความเจริญมั่นคงของสถาบันชาติ

ศาสนา พระมหากษัตริย์ และนำไปสู่ความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมให้กับนักเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา จำแนกตามสถานภาพ ได้แก่ อายุ พรรษา ประสบการณ์การสอน และระดับการศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา ใช้พื้นที่การวิจัยโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา จำนวน 107 โรงเรียน ประชากรที่ใช้ คือ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา จำนวน 214 คน ในปีการศึกษา 2562 และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา จำนวน 107 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของ

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา แบบสอบถามแบ่งได้เป็น 3 ตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของพระสอนศีลธรรม ได้แก่ อายุ พรรษา ประสบการณ์การสอน และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษาสงขลา ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 46 ข้อ แบบสอบถามในตอนที่ 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดตัวเลือกไว้ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์ให้คะแนนตามแนวทางการสร้างเครื่องมือของลิเคิร์ต (Likert)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อข้อเสนอแนะที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

ผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการเรียนการสอน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดท้าย คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน

2. ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีอายุแตกต่างกัน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และที่มีพรรษาแตกต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และที่มีประสบการณ์

การสอนแตกต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา ด้านหลักสูตร ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ พระสอนศีลธรรมควรให้ครูและนักเรียนเข้าใจโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อจะได้เข้าใจจุดมุ่งหมาย จะได้ไปถึงจุดหมายเดียวกัน

ด้านการเรียนการสอน พบว่า ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ เน้นการสอนให้รู้แจ้งเห็นจริง พิสูจน์ได้ ปฏิบัติได้ตลอดเวลา สามารถทำได้ทุกสถานที่ เน้นการใช้จริงในชีวิตประจำวัน และเกิดสัจจะธรรมในชีวิต

ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ ควรเน้นที่ประจักษ์ต่อสายตาของตนเองและนักเรียน เช่น เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นให้เห็นว่าที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะการกระทำแบบใด

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการกับกลุ่มสาระอื่น ๆ ด้วย

ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ ใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย เช่น ข้อสอบ ปฏิบัติจริง ควรมีกิจกรรมในชั้นเรียน โดยวัดผลทุกหน่วยการเรียนรู้ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา

บทสรุป

ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้าน

การเรียนการสอน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ส่วนที่มีอายุแตกต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และที่มีพรชษาแตกต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และที่มีประสบการณ์การสอนแตกต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ด้านหลักสูตร ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ พระสอนศีลธรรมควรให้ครูและนักเรียนเข้าใจโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อจะได้เข้าใจจุดมุ่งหมาย จะได้ไปถึงจุดหมายเดียวกัน ด้านการเรียนการสอน พบว่า ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ เน้นการสอนให้รู้แจ้งเห็นจริง พิสูจน์ได้ ปฏิบัติได้ทุกเวลา สามารถทำได้ทุกสถานที่ เน้นการใช้จริงในชีวิตประจำวัน และเกิดสัจจะธรรมในชีวิต ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ ควรเน้นที่ประจักษ์ต่อสายตาของตนเองและนักเรียน เช่น เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นให้เห็นว่า ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะการกระทำแบบใด ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการกับกลุ่มสาระอื่น ๆ ด้วย และด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ ใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย เช่น ข้อสอบ ปฏิบัติจริง ควรมีกิจกรรมในชั้นเรียน โดยวัดผลทุกหน่วยการเรียนรู้ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา

อภิปรายผล

ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากวิถีของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาโดยตลอด และวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทย เป็นแหล่งคำสั่งสอนการฝึกอบรม ดังนั้นจะเห็นว่ากิจกรรมส่วนใหญ่ที่มีความสำคัญของรัฐก็ดีของชุมชนก็ดีจะมีส่วนประกอบด้วยพระพุทธศาสนาเป็นพิธีการ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่าทางจิตใจ สอดคล้องกับการศึกษาของพระครูสังฆรักษ์ สุชาติ เขมกาโร (แยมเดช) (2556, บทคัดย่อ) ศึกษาการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่าการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, พระไพโรเวศน์ จิตตทนฺโต, เกื้อ ชัยภูมิ, และจกนรินทร์ เหลืองอ่อน (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนที่มีต่อการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 5 ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับนักวิชาการ กำพล ธารณะนิมิตร (2550, น. 3) กล่าวว่า ประสิทธิภาพการสอน หมายถึง การสอนที่ผสมผสานด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่สามารถทำให้เป็นผลสำเร็จตามจุดหมายของการสอนที่ตั้งไว้อย่างสมบูรณ์

ด้านหลักสูตร ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ด้านหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนการสอนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความตระหนักให้มีความสำคัญกับหลักสูตรธรรมศึกษาลักษณะของหลักสูตรที่ดีจะนำไปสู่การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา สอดคล้องกับนักวิชาการ สมชาย ชูเลิศ (2553, น. 21) กล่าวว่า งานการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้เป็นการบริหารงานวิชาการที่เป็น

กระบวนการในการใช้หลักสูตรทั้งหมด เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการใช้หลักสูตรเป็นอย่างดีจึงจะสามารถบริหารหลักสูตรได้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์วินัย ปาสาธิโก (วงษ์สุเทพ) (2556, บทคัดย่อ) ศึกษาการจัดการเรียนการสอนของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า การจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรในปัจจุบันเป็นเรื่องใหม่ของพระสอนศีลธรรม จึงทำให้ความสามารถในการกำหนดหน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ และจุดประสงค์วิชาพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระสอนศีลธรรมมีความรู้ด้านพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว จึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระแก่นของพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนด้านกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียน ตั้งใจเรียน และเกิดการเรียนรู้ขึ้น การเรียนของผู้เรียนจะไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ ความสำเร็จในชีวิต หรือไม่เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนรู้ที่ดีของผู้สอน เนื่องด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามปัญหา กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้มีความหลากหลาย กิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับวัยนักเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม กิจกรรมการเรียนการสอนเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียน ในกิจกรรมการเรียนการสอนจัดให้มีนันทนาการทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการเรียนการสอนมีการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายในชั้นเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนให้มีการจัดกิจกรรมวันสำคัญของพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับการศึกษาของ

พระครูสังฆรักษ์สุชาติ เขมกาโร (แยมเดช) (2556, บทคัดย่อ) ศึกษาการจัดการเรียน การสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า การจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนก ธรรม เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก

ด้านการวัดผลและประเมินผล ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของ พระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ด้านการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทำให้ได้ ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นในการพิจารณาว่าผู้เรียนเกิดคุณภาพการเรียนรู้ตามผล การเรียนรู้ที่คาดหวังและมาตรฐานการเรียนรู้ มีการแจ้งเกณฑ์การวัดและประเมินผล ให้นักเรียนทราบก่อนเรียน การทดสอบก่อนเรียนเพื่อวัดความรู้พื้นฐาน การประเมินผลหลังเรียนทุกครั้ง การประเมินผลที่ตรงกับจุดประสงค์ การทดสอบ ความรู้ของนักเรียนสม่ำเสมอ รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านปฏิบัติอย่าง เหมาะสม การประเมินผลจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การประเมินผลการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนสอดคล้องกับแผนการเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการ ประเมินผลมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน การชี้แจงผลการวัดและ ประเมินผลให้ทราบ ซึ่งตรงกับนักวิชาการ สุราษฏร์ พรหมจันทร์ (2550, น. 107) ได้ให้ ทรรศนะไว้ว่า การประเมินผลนั้นเป็นกระบวนการในการวินิจฉัยตัดสินคุณค่าคุณลักษณะ ที่ได้วัดมาเทียบกับเกณฑ์ว่าสมควรผ่านหรือไม่ผ่าน สอบได้หรือสอบตกในทำนองนี้ ดังนั้น กระบวนการในการประเมินผลจะต้องทำหลังจากได้มีการวัดผลมาก่อนแล้ว เสมอ การประเมินผลจะต้องอาศัยการวัดผลที่ได้วัดผลจากนักเรียนหลังจากการเรียน การสอนแล้วการประเมินผลจึงต้องปราศจากอคติคือความลำเอียง เพราะการ ประเมินผลเป็นการประเมินความรู้ความสามารถของผู้เรียนโดยตรงสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระมหาประยอม กลยาโณ (ลุ่มไมล์) (2554, บทคัดย่อ) การศึกษาความ พึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา ผลการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมใน

โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ด้านการวัดผลและประเมินผล
อยู่ในระดับมาก

ด้านการเรียนการสอน ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอน
ศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ด้านการ
เรียนการสอน อยู่ในระดับมาก พระสอนศีลธรรมควรมีการนำเข้าสู่บทเรียนที่น่าสนใจ
เสมอ ๆ การอธิบายยกตัวอย่างประกอบการเรียนให้เข้าใจง่าย การเลือกใช้วิธีการสอน
หลากหลายรูปแบบ การตั้งคำถามกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความคิดให้นักเรียนมีส่วนร่วม
ร่วมในการเรียนรู้ในห้องและนอกห้องเรียน การใช้ภาษาที่ชัดเจน ใช้เทคนิคในการตั้ง
คำถามได้เหมาะสมกับสถานการณ์ การเอาความรู้แปลกใหม่มาประยุกต์สอดแทรกใน
การสอน และการสรุปบทเรียนทำให้เข้าใจง่าย สอดคล้องกับนักวิชาการ ขวัญภา
เจริญวัย (2550, น. 6) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่ครูและ
นักเรียนร่วมกันปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ประกอบด้วย การจัดทำแผนการเรียนของนักเรียน
การจัดชั้นเรียน การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน การดำเนินงานการสอน
การสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะทางวิชาการ ส่งเสริม
ให้ครูใช้สื่อผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การจัดและบริการวัสดุและสิ่งอำนวยความสะดวก
ความสะดวกเพื่อการเรียนการสอน ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนการสอน เป็นการเตรียม
เงื่อนไขการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้อย่าง
ตั้งใจเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในด้านใดด้านหนึ่งตามที่ต้องการ
และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดเรวัต เรวโต (2554, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง
การจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอน
ปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัด
ราชบุรี พบว่า ด้านการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก

ด้านสื่อการเรียนการสอน ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระ
สอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ด้านสื่อ
การเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการใช้สื่อที่เหมาะสมกับวัยของ
ผู้เรียน การใช้สื่อการสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน การใช้สื่อการสอน

ประกอบบรรยายเนื้อหาเข้าใจง่าย การใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยน่าสนใจในบทเรียน สื่อการสอนที่ใช้มีความหลากหลาย สื่อการสอนอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน สื่อการสอน ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ นักเรียนนำความรู้จากสื่อการสอนไป ประยุกต์ใช้ได้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูสังฆรักษ์สุชาติ เขมกาโร (แยมเดช) (2556, บทคัดย่อ) ศึกษาการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า การจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ด้านสื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก

2. ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีอายุแตกต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลแต่ละช่วงอายุเห็นความสำคัญของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพอ ๆ อยู่ในระดับเดียวกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ พระปลัดเรวัต เรวโตโต (2554, บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน

ที่มีพรรษาแตกต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากพรรษาที่มากกว่าย่อมจะมีความเชี่ยวชาญ พร้อมทั้งมีการสั่งสมความรู้ตลอดจนประสบการณ์ที่มากกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ) (2552, บทคัดย่อ) การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษา พบว่า พระสอนศีลธรรมที่มีพรรษาต่างกัน มีปัญหาการปฏิบัติงานแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ที่มีประสบการณ์การสอนแตกต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดผลและประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีประสบการณ์การสอนแตกต่างกัน แต่ก็ยังมีความคิดเห็นและจุดมุ่งหมายในการสอนศิลปะรวมไปในแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ) (2552, บทคัดย่อ) การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศิลปะธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษา พบว่า พระสอนศิลปะธรรมที่มีประสบการณ์ในการสอนแตกต่างกัน มีปัญหาการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าย่อมจะมีวิสัยทัศน์และมีมุมมองที่กว้างกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ บุญหนา จิมาโนง และถดี แสงเดือนฉาย (2551, น. 2) ศึกษาการประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศิลปะธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 พบว่า พระสอนศิลปะธรรมที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีประสิทธิภาพการสอนศิลปะธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านหลักสูตร และด้านการเรียนการสอน พระสอนศิลปะธรรมควรนำแนวคิด วิธีการ กระบวนการหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งจะช่วยให้การศึกษาและการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2. ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรมีการนำสื่อการเรียนการสอนมาช่วย ซึ่งจะเห็นว่า ครูนั้นสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้มากขึ้น และยังช่วยให้ครูมีความเชี่ยวชาญในการจัดหาแหล่งวิทยาการที่เป็นเนื้อหาเหมาะสมแก่การเรียนรู้ ตามจุดมุ่งหมายในการสอน

3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พระสอนศีลธรรมควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้หลากหลายวิธีและมีความเหมาะสมกับผู้เรียน สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม เทคนิคการสอนที่หลากหลายเข้ามาใช้บูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาประสิทธิภาพหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ในพื้นที่เขตและจังหวัดอื่น เพื่อให้เกิดความหลากหลายของข้อมูล

2. ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดด้วยการสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่ให้ข้อมูลที่สำคัญ เช่น พระที่เข้าไปทำหน้าที่สอน คณะครูผู้รับผิดชอบ รวมถึงผู้ปกครอง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2549). *คู่มือการดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- กำพล ณะนิมิตร. (2550). *การวิเคราะห์องค์ประกอบของประสิทธิภาพการสอนของครูวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- ขวัญนภา เจริญวัย. (2550). *การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- บุญหนา จิमानัง, และฤดี แสงเดือนฉาย. (2551). *การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรม ในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สามลดา.
- พระครูสังฆรักษ์วินัย ปาสาธิโก (วงษ์สุเทพ). (2556). *การจัดการเรียนการสอนของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์สุชาติ เขมกาโร (แย้มเดช). (2556). *การจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดเรวัต เรวัตโต. (2554). *การจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, พระไพโรเวศน์ จิตตทนต์, เกื้อ ชัยภูมิ, และจักรนรินทร์ เหลืองอ่อน. (2552). *การศึกษาความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนที่มีต่อการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 5* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาประยอม กลยาโณ (ล่อมไมล์). (2554). *การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ). (2552). *การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมชาย ชูเลิศ. (2553). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรีเขต 2* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- สุราษฎร์ พรหมจันทร์. (2550). *ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค ฉบับปรับปรุง*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ.